

OVER GRAFMONUMENTEN

De Belgische Revolutie 1830

Na de felle gevechten tussen Hollanders en Belgen, waarbij vele doden en gewonden vielen, werd besloten om een massagraf te graven voor de stoffelijke resten van die doden. Boven op dit massagraf zou een monument geplaatst worden dat alle namen zou vermelden van die helden en de erkentelijkheid moest uitdrukken van het nageslacht aan zijn helden. Als locatie voor deze begraafplaats werd gekozen voor het Michielsplein. 446 patriotten werden er begraven en op 4 oktober 1830 werd dit voorlopig monument onder massale belangstelling ingehuldigd. De eerste steen voor het monument werd op 4 december 1830 gelegd. Er was toen nog helemaal geen aanduiding van hoe het grafmonument er moest uitzien. Op 30 juli 1831 kreeg het plein een andere naam, het Martelarenplein.

Van deze gebeurtenis werd een medaille geslagen door Jouvenel, althans er wordt algemeen aangenomen dat deze medaille het werk is van Jouvenel (vader of zoon?).

Beschrijving

Vz. DULCE ET DECORUM PRO PATRIA MORI

Grafmonument versierd met kransen gevormd door een slang die zich in de staart bijt (symbool van de onsterfelijkheid); erboven staat een urne half bedekt met een rouwkleed en rechts ervan een krans. In het veld, rechts, een palm en links een zwaard waarop een lauriertak ligt.

Kz.1 JUG. BATAV. EXCUS. / A. GENDEBIEN, S. VANDEWEYER, / COM. FEL. DE MERODE, / CH. ROGIER, E.B.V.D.L.D HOOGVORST, / JOLLY, F. DE COPPIN, J. VANDERLINDEN / IN BELGIO GUBERNANTIBUS / E.L. SURLET DE CHOKIER / GENERAL. COMIT. PRAESSES / MONUM. AD PERP. MEM. MARTYR. LIBERT. / PUBLICA GRATITUD. CONSECRATI / PRIM. LAPID. PROSUIT / DIE IV DEC. MDCCCXXX / CURANTE ISID. PLAISANT / SEC. PUB. ADM. GEN.

= Na het afschudden van het Bataafse juk onder het bestuur van België van A. Gendebien, S. Vandeweyer, ... heeft E.L. Surlet de Chokier, voorzitter van het Algemeen Congres, van dit gedenkteken van eeuwigdurende herinnering aan de martelaren voor de vrijheid, door 's volks dankbaarheid gewijd, de eerste steen gelegd op 4 december 1830, onder het toezicht van Isid. Plaisant, chef van de algemene of openbare veiligheid.

1833, 32 mm, tin, brons, verguld brons, zilver.

Op vier dagen tijd werd deze medaille gegraveerd en geslagen. Men had dan ook geen tijd om de matris na te kijken, zodat in de tekst diverse fouten voorkomen (Kz.2). Het stuk werd al snel ingetrokken en werd eerder zeldzaam. Enige tijd later graveerde Jovenel de verbeterde versie (Kz.1). De belangrijkste verschillen zijn:

CH. ROGIER i.p.v. C. ROGIER	GRATITUD. i.p.v. GRATIT.
D HOOGVORST i.p.v. D'HOOGHVORST	LAPID. i.p.v. LAPIDEM.
PRAESES i.p.v. PRÆSES	PROSUIT i.p.v. POSUIT
MARTYR. i.p.v. MART.	DEC. i.p.v. DECEMB.
LIBERT. i.p.v. LIB.	ISID. i.p.v. JS.

Kz.2 JUG. BATAV. EXCUS. / A. GENDEBIEN, S. VANDEWEYER, / COM. FEL. DE MERODE, C. ROGIER, / E.B.V.D.L. D'HOOGHVORST, JOLLY, / F. DE COPPIN, J. VANDERLINDEN, / IN BELGIO GUBERNANTIBUS / E.L. SURLET DE CHOKIER / GENERAL. COMIT. PRÆSES / MONUM. AD. PERP. MEM. MART. LIB. / PUBLICA GRATIT. CONSECRATI / PRIM. LAPIDEM. POSUIT / DIE IV DECEMB. MDCCCXXX. / ———— / CURANTE JS. PLAISANT / SEC. PUB. ADM. GEN.

1833, 32 mm, brons, zilver.

Verzameling: Munt- & Penningkabinet Brussel.

Bibliografie:

Guioth, n° 56 / 57, p. 61, pl. 7

Guioth, *Graveurs Belges vivants*, n° 9, p. 200

Tourneur, n° 30 / 31 / 32 / 33 / 34, p. 9 / 10, pl. I n° 7 (Vz.)

Dirks, n° 394, p. 311 / 312, pl. XLIX

Het duurde tot 1832 voor de nodige gelden, met de grootste moeite trouwens, werden ingezameld. Toen pas werd het reglement van de wedstrijd uitgevaardigd. Men had inderdaad tot een wedstrijd besloten om aan te duiden wie het kunstwerk zou mogen vervaardigen. Van 9 tot 25 september 1832 kon het publiek de ingezonden ontwerpen gaan bekijken. Maar geen van de ontwerpen bleek te voldoen. De minister van Binnenlandse Zaken Charles Rogier, een groot voorstander van de oprichting van het monument, veegde alle kritiek van tafel en gaf de opdracht aan Guillaume Geefs. Op 23 maart 1833 diende Geefs zijn project in. Pas op zondag 24 september 1838, en na vele moeilijkheden, vond de inhuldiging plaats van het monument. Oorspronkelijk toonde Geefs “de Vrijheid als een vrouw met machtige borsten en sterke bekoringen”. Later, in september 1835, schreef journalist Auguste Barbier dat Geefs “zijn Vrijheid had getooid met een elegante tuniek die de virtuoos benadrukte vormen omspande”.

Pas in 1840 werden de engelen (verpersoonlijkingen van de Strijd, de Overwinning, de Begrafenis en het Gebed) opgesteld op de hoeken van het monument. Twee van de reliëfs werden geplaatst in 1846. Het laatste paneel werd geplaatst in 1848. De panelen werden slecht onthaald en de kritiek was niet mals. Het duurde dus volle achttien jaar eer het monument af was!

Voor de herdenking van de glorieuze septemberdagen van 1833, bouwde men op het Martelarenplein een houten monument, ook ontworpen door Guillaume Geefs. Het monument zou sterk lijken op het definitieve monument. Het toont ons een urne bedekt met een sluier.

Tot nu toe dateerde iedereen deze hierboven beschreven medaille in 1830 als zijnde geslagen naar aanleiding van de eerste steenlegging van 1830. Jovenel kon echter nog niet weten hoe het monument er zou uitzien. Ook op 1838 kan deze medaille niet gedateerd worden want dan zou deze zeker “de Vrijheid” laten zien. Uit de historie

van dit monument kunnen we dus niet anders afleiden als dat deze medaille werd geslagen in 1833. De medaille toont ons inderdaad het houten monument met de urne zoals het publiek dit monument kon bewonderen bij de septemberdagen van 1833.

De modellen van de vier panelen of bas-reliëfs van het monument:

- België, haar helden bekronend
- De zegening der graven door de deken van Sint-Goedele
- De eed der patriotten op de Grote Markt
- De aanval op het park op bevel van Van Halen

Deze kan U trouwens bezichtigen in het Museum voor Grafkunst & Documentatiecentrum voor Funeraire Archeologie van de vzw Epitaaf, dat het oeuvre laat zien van drie generaties grafbeeldhouwers Salu. Het museum is gelegen aan het kerkhof van Laken (brochure: *Brusselse wandelingen* nr. 6).

De volledige geschiedenis van dit monument kan U lezen op de bladzijden 25 tot 29 in het bijzonder interessante werk van Patrick Derom *De Beelden van Brussel*, (ISBN90-5325-117-0) recent uitgegeven door Jacques Van Lennep & Catherine Leclercq en te verkrijgen bij Galerij Patrick Derom te Brussel door storting van 65 € op rekening 310-0502618-50 van Art Research and Contact.

Luc Vandamme (De auteur is te bereiken op luc.vandamme@pandora.be)

Een versie van dit artikel werd gepubliceerd in de weekendbijlage van de Financieel Economische Tijd van zaterdag 28/10/2000.

*Het Martelarenplein te Brussel met het monument voor de gesneuvelden van 1830.
Op de achtergrond het kabinet van de Vlaamse minister-president.*